

IX OVČARSTVO

Veterinarski fakultet, Zagreb
Zavod za stočarstvo
Prof. dr K. MIKULEC, prof. dr A. RAKO, dr I. KARAOLE

ORGANIZACIJA RAZVOJA INTENZIVNOG OVČARSTVA NA BRDSKO-PLANINSKOM PODRUČJU

Vjekovima smo posjedovali u uzgoju domaću niskoproduktivnu ovcu — domaću pramenku. Slaba proizvodnja mlijeka i mesa te mala plodnost bili su posljedica prirodne selekcije. No i pored toga ta je ovca davala nužna sredstva za život ljudima brdsko-planinskog područja.

Kvalitet pramenke ovisio je o uzgojnim prilikama, uglavnom mogućnostima prehrane tokom godine. O tome je ovisila i njihova proizvodna sposobnost — gospodarska vrijednost. Tako ovca s krša proizvodi u laktaciji 50—60 litara mlijeka, 1 janje i 1 kg neoprane vune godišnje. Ovca brdskih područja, s većim zelenim površinama, proizvede u laktaciji i do 100 l mlijeka, 1—1,2 janjadi i 1,5—2 kg vune godišnje.

Pramenka je kasnozrela ovca, pa uz malu plodnost ima i slabi intenzitet dnevnog prirasta. Tako janjci u tovu do 3 mj. postižu težinu 17—19 kg.

Nalazimo se u vremenu kada i mi, ako želimo u većoj mjeri sačuvati ovčarstvo, trebamo izgraditi kvalitetniji, proizvodniji tip domaće ovce. Samo ekonomski interes proizvođača može biti stimulirajući faktor za daljnji uzgoj ovaca.

Iznijeta situacija bila je povod da se i u nas pristupi programiranom, planskom radu na popravljanju gospodarskih svojstava u domaće pramenke. Taj rad je u toku već 4 godine i ovdje ćemo o njemu iznijeti do sada ostvarena dostignuća.

Poslovi uzgojnog rada odvijali su se na nekoliko lokaliteta društvenog i individualnog sektora u Hrvatskoj, a sa zadatkom da se izgradi mesni i mliječni tip domaće oplemenjene ovce, a ujedno i proizvodniji tip domaće oplemenjene koze.

I. GOJIDBENA IZGRADNJA OPLEMENJENE DOMAĆE OVCE MESNOG TIPA

U programu rada postavljen je zadatak da izgradimo novi tip domaće mesne ovce, koja će imati 2—3 puta veću proizvodnju od pramenke. Tu je predviđeno kombinacijsko križanje pramenke x wirtemberška x finska ovca. U svrhu križanja nabavljena su 42 wirtemberška ovna. Rad se obavljao na lokalitetima Knin, Benkovac, Gospić i Dvor na Uni. Prva 2 lokaliteta raspolagali su sa po 15 ovnova, a druga dva lokaliteta sa po 6 ovnova.

A. PRVA FAZA GOJIDBENE IZGRADNJE DOMAĆE OVCE

U I fazi rada predviđa se proizvesti F_1 generacija između pramenke i wirtemberške ovce. Kod tih križanaca moguće je:

- povećati tjelesne mjere (za 15—25%)
- poboljšati klaonički kvalitet (za 5—10%),
- toвне sposobnosti janjadi (za 50%), te
- popraviti finoću (za 20%) i količinu vune (za 80—100%).

Budući je prva faza završena ovdje iznosimo ostvarene proizvodne učinke.

1. Rezultati gojibene izgradnje dalmatinske domaće ovce mesnog tipa

Prezentirani podaci odnose se na kninsku i benkovačku ovcu i skupno su obrađeni.

U 1978. godini nabavljeno je za spomenuto područje 30 wirtemberških ovnova. Danas se na njemu nalazi oko 486 ovaca križanaca F_1 generacije. Od navedenih nalazi se u rasplodu još 21 ovan, tako da se proces melioriranja domaće ovce nastavlja i dalje. Ovnovi se svake 2 godine dodjeljuju na korištenje drugim uzgajateljima.

a) Konformacija tijela

Spomenuti sojevi dalmatinske ovce imaju mali uzrast i slabo razvijene tjelesne mjere. Primjenom wirtemberških ovnova dobiveni križanci F_1 generacije veći su i razvijeniji u navedenim tjelesnim mjerama 12—21%, dok su teži za 40% od domaće ovce.

Tabela 1 — Tjelesne mjere pramenka i križanka (Knin, Benkovac)

	PRAMENKE		KRIŽANKE			
	dob prosj. 3 god.		sa 1,5 god.		sa 1,5 god.	
	n	x	n	x	n	x
TEŽINA TIJELA — KG	362	29,40	97	27,73	70	38,91
VISINA GREBENA — CM	302	57,02	97	56,69	70	64,41
DUBINA PRSIJU — CM	302	26,27	97	25,68	70	28,34
DUŽINA TIJELA — CM	0	—	0	—	70	65,63
ŠIRINA ZDJELICE — CM	302	16,66	97	1,32	70	22,70

b) Tov janjadi

Utjecaj wirtemberških ovnova u velikoj se mjeri očitovao kod težine janjadi. Razlike su signifikantne u težini kod poroda i u dobi od 3 mj. između pramenkine i križane janjadi (v. tab. 2).

Tabela 2 — Težina tijela domaće i križane janjadi u tovu do 3 mj.

	J a n j a d		
	domaća n=76	križana F ₁ n=35	križana F ₂ n=15
težina kod poroda	2,36	3,29	2,48
težina sa 3 mj.	17,49	26,87	26,22
utrošak hrane h.j. za kg/prirastu	3,38	2,90	3,15

Križanci pramenke i wirtemburške ovce u tovu do 3 mj. teži su 9,38 kg ili gotovo 50% od pramenkine janjadi.

Raspolažemo i sa težinama u tovu do 3 mj. za tropasminske križance F₂ gen. (pramenka \bar{x} wirtemburška x finska ovca). Gotovo nema razlike u toj težini između F₁ i F₂ gen. janjadi. Znači da finska pasmina ovaca ne utječe negativno na razvoj težine tijela u odnosu na križance F₁ gen., a što je pozitivno.

c) Klaonički kvalitet janjadi

Križana janjad ima signifikantno veći randman od pramenkine janjadi, razlika iznosi oko 5%. To vrijedi i za ostala obilježja.

Tabela 3 — Klaonički kvalitet janjadi

Obilježja	pramenka n=49	križana F ₁ generacija n=37
randman % točaka:	56,66	59,07
konformacija trupa	3,55	4,48
boja mesa	3,75	4,37
obloženost bubrega lojem	3,85	4,33
konzistencija mesa	3,75	4,35

d) Proizvodnja mlijeka

Prosječna proizvodnja mlijeka u laktaciji u trajanju 120 dana za kninsku i benkovačku pramenku (n=18) iznosila je 47,60 l za 5,43% masti.

Proizvodnja mlijeka križanaca F₁ gen. (n=41) iznosila je u laktaciji, a u trajanju 125 dana 55,48 l sa 5,85% masti.

Jedna i druga pasmina ovaca kontrolirana je u I. laktaciji. Križanci su proizveli više mlijeka za 16,5% nego domaća ovca. Učinak je mali, jer su uvjeti prehrane bili isti.

e) Finoća i količina vune

Finoća vune kod pramenke (58 uzoraka) prosječno iznosi 43,46 mikrona, a količina vune po ovci 1,13 kg. Kod križanaca (47 uzoraka) F₁ gen. finoća iznosi 29,18 mikrona, a količina vune 2,36 kg.

Tabela 4 — Finoća i količina vune

	Pramenka	Križanci F ₁
finoća vune — mikrona	36,75	29,18
količina vune — kg	1,13	2,36

Wirtemberška ovca popravila je znatno finoću (60%) i količinu vune (za 108%) u odnosu na pramenku.

f) Osvrt na dobivene rezultate

Imajući u vidu nasljedne osobitosti pramenke i wirtemberške ovce za istraživanja obilježja utvrdili smo da se kod njihovih križanaca u F₁ gen. očitovao pozitivan utjecaj wirtemberških ovaca:

- na konformaciju tijela,
- tovnu sposobnost (oko 40,3%),
- klaonički kvalitet janjadi, te
- na finoću (26%) i količinu vune (108%).

Ekonomski učinci upućuju nas na nužnost intenziviranja proizvodnje mesa u domaće ovce primjenom njezinog melioriranja sa wirtemberškim ovnovima.

Preduvjet za ostvarenje cilja je daljnja briga za povećanje proizvodnje voluminozne krme na oranicama i pašnjacima. Zatim korištenje odgovarajućih količina koncentrata u tovu janjadi.

2. Rezultati gojdbene izgradnje oplemenjene ličke ovce mesnog tipa

Rad se odvija na PPK »Velebit« u Gospiću. Farma »Ostravica« raspolagala je 1978. godine sa 31 6ovaca domaće pramenke. U svrhu njezinog melioriranja nabavljeno je 6 wirtemberških ovnova. U cilju da se poveća stado vršena je i vansezonska oplodnja ovaca tako da je u 1981. godini bilo u uzgoju 420 ovaca križanaca F₁ gen.

Ovdje ćemo iznijeti dobivene rezultate u I fazi rada, a za bitna ekonomska svojstva.

a) Konformacija tijela domaće ovce i križanaca F₁ generacije

Lička pramenka posjeduje nešto razvijenije tjelesne mjere od dalmatinske pramenke. Tako je u grebenu veća za oko 4 cm, a teža oko 5 kg.

Tabela 5 — Tjelesne mjere

Mjere cm	domaća pramenka n=126 dob 3 godine	križanci F ₁ generacije n=88 dob 1,5 godina
visina grebena	61,08	63,60
dubina prsa	26,23	29,20
širina prsa	16,88	21,35
širina zdjelice	16,92	18,18
dužina trupa	62,83	71,17
težina tijela	34,78	52,10

Pozitivni utjecaj wirtemberških ovnova očitovao se na sve tjelesne mjere kod križanaca F₁ gen. To se odrazilo i na težinu tijela koja je kod križanaca veća za oko 17 kg nego kod domaće pramenke.

b) Težina i klaonički kvalitet janjadi

Težina tijela križane janjadi signifikantno je veća kod poroda i u dobi 3 mj. nego kod janjadi domaće ovce.

Tabela 6 — Težina tijela kg

Mjere	janjad pramenka	križana janjad
težina kod poroda:		
muška n=57	3,08	3,96
ženska n=68	3,01	3,78
težina 3 mj.:		
muška n=39	18,77	29,80
ženska n=57	17,50	26,66

Janjad su do 3 mj. na uz sisanje dobivala u obroku od 4. tjedna i koncentrat. Razlike u prirastima su jako izražene. Tako su u dobi od 3 mj. muška križana janjad teža od pramenkine janjadi 11,13 kg, a ženska janjad za 9,16 kg. U prosjeku su muška i ženska janjad za kg prirasta utrošila 3,15 kg, a pramenkina janjad 3,85 h.j. ili oko 25%^o više.

Tabela 7 — Klaonički rezultati muške janjadi u dobi 3 mj.

Mjere kg	janjad pramenka n=31	križana janjad n=37
živa težina	22,91	28,73
koža	3,57	2,82
noge	0,56	0,76
probavni organi	5,08	6,53
kalo obrade	10,85	12,44
čista težina	12,06	16,29
čista težina ‰	52,00	56,70
boja mesa točkaka	4,0	4,0
konformacija trupa	3,0	4,3
konzistencija mesa	3,5	4,5
pokrivenost trupa	2,5	4,5

U cjelini kod križane janjadi veći je randman (za 8%) i bolji kvalitet mesa (za 1,2 točke) nego kod pramenkine janjadi.

c) Proizvodnja mlijeka

Lička pramenka u postojećim uvjetima ima kratku laktaciju i nisku proizvodnju mlijeka. U dobrim prilikama uzgoja i ona može proizvesti znatno više, čak oko 100 l mlijeka.

Tabela 8 — Proizvodnja mlijeka u litrama

	III laktacija pramenka n=69	I laktacija križanci F ₁ n=57
količina mlijeka lit.	72,38	64,88
masti ‰	5,68	5,34
trajanje laktacije dana	129,0	126,0

Kontrolirane domaće ovce bile su stare prosječno 4 godine, a križane ovce 2 godine. Prve su u prosjeku bile u III, a druge ovce u I laktaciji. Ako bi se posljednje obračunale na III laktaciji onda bi one proizvele oko 40‰ više ili oko 90 l mlijeka. Znači da je wirtemberška, ovca u znatnoj mjeri poboljšala mliječnost domaće ovce (oko 26‰).

d) Proizvodnja vune

Utjecaj wirtemberške ovce očitovao se na finoću i količinu vune.

Tabela 9 — Finoća i količina vune

	finoća vune mikrona	po ovci količina vune kg
pramenka n=48	38,54	1,56
križanci F ₁ gen. n=41	31,57	2,88

Vuna križanaca finija je za 22% od vune domaće ovce, dok je količina vune kod prve veća za 84% nego kod druge ovce.

e) Osvrt na dobivene rezultate

Na osnovu dobivenih rezultata može se zaključiti da je kod F₁ križanaca (domaća x wirtemberška ovca) u očekivanoj mjeri ostvarena:

- povećana proizvodnja mesa kod janjadi u tovu do 3 mj. za 60%,
- povećana proizvodnja mlijeka za 26%,
- postignut veći randman mesa 8%, te
- popravljena finoća vune za 22%, a količina vune povećana za 84%.

Potpun uspjeh u povećanju proizvodnje mesa novog tipa domaće ovce ovisit će o trajnoj brizi za popravljivanje travnih površina — boljoj prehrani ovaca tokom godine.

**B. DRUGA FAZA GOJIDBENE IZGRADNJE
DOMACE OVCE MESNOG TIPa**

Korištenjem wirtemberških ovnova uspjelo je poboljšati mnoga bitna ekonomska svojstva kod pramenkinih križanaca u F₁ gen. Posebno to vrijedi za povećanje proizvodnje mesa. Konkretno, u tovu janjad križanaca teža je od pramenkine janjadi u starosti do 3 mj. oko 50% (9 kg).

U drugoj fazi izgradnje domaće mesne ovce planirano je križanje postojećih dvopasminskih križanaca sa finskim ovnovima. Zašto? Finska ovca ima prosječnu plodnost 2,65 janjadi, pa je s njome moguće u F₂ gen. kod tropasminskih križanaca (pramenka x wirtemberška x finska ovca) dobiti prosječnu plodnost 2 janjeta po ovci. Koristeći takve osnove za rasplod oni će kod potomaka pramenke (F₁ gen) davati prosječno 1,5 janjadi kod janjenja. Znači povećava se plodnost sa 50%, a time ujedno za daljnjih 50% i veća proizvodnja mesa u odnosu na pramenku. Druga faza izgradnje domaće mesne ovce već je počela (1981. god.) i trajat će od 1982—1983. godine, s ciljem da dobijemo domaću oplemenjenu ovcu koja će prosječno godišnje proizvesti 45—50 kg žive vage ili 2,5 puta više nego domaća ovca.

Za navedenu svrhu nabavljeno je u 1980. godini 30 finskih ovnova za prije spomenute lokalitete.

Na lokalitetima Knin i Benkovac od 20 uginulo je 18 finskih ovnova. Uzrok ugibanja bilo je virusno oboljenje »Adematoso« koje je vladalo u Dalmaciji prije 15 godina, a što nismo znali.

Finski ovnovi dodijeljeni Gospiću i Dvoru na Uni (ukupno 10) svi su živi.

Znači, ugibanje finskih ovnova u Dalmaciji nije stvar loše aklimatizacije. Tu klimatske prilike su mnogo povoljnije nego u Lici, u kojoj su se ovnovi vrlo dobro adaptirali.

C. IZGRADNJA REPRODUKCIJSKOG CENTRA

PPK »Velebit« u Gospiću ima uvjete da postane reprodukcijski centar rasplodnih ovnova domaće oplemenjene ovce sa područja Hrvatske. On bi posjedovao u uzgoju 800—1000 ovaca novog tipa i godišnje bi mogao za rasplod osigurati 200—300 ovnova i 500—600 ženske janjadi.

D. SURADNJA SA ŠIRIM UZGOJNIM PODRUČJIMA I ORGANIZACIJAMA UZGOJNO-SELEKCIJSKOG RADA

Već je sada prodano širem uzgojnom području nekoliko rasplodnih ovnova F₁ gen. Postoji također veći interes na terenu za tropasmiskim ovnovima.

Sačinjen je ugovor između Veterinarskog fakulteta i Selekcijeskog centra u Zagrebu o zajedničkoj suradnji na izgradnji i selekciji novog tipa domaće oplemenjene ovce, a na lokalitetima gdje se rad odvija. Od samog početka teži se cjelokupni rad postaviti na suvremenim principima znanosti i prakse.

II. GOJIDBENA IZGRADNJA DOMAĆE OVCE MLIJEČNOG TIPA

U Hrvatskoj je u primorskom dijelu i na otocima ovčje mlijeko bilo više cijenjeno od mesa. Taj interes postoji i danas, pa otuda i potreba izgradnje mlječne ovce.

1. IZGRADNJA PAŠKE OVCE MLIJEČNOG TIPA

A. Prva faza gojdbene izgradnje

Na otoku Pagu još pred 80 godina učinjeni su prvi pokušaji oplemenjivanja domaće sa merino ovcom. Uzgojni cilj je bio vuna. No ta se ovca koristila i za što veću proizvodnju mlijeka, odnosno poznatog paškog sira.

Uzgajачi su danas isključivo zainteresirani za što veću proizvodnju mlijeka, jer ovčji sir postiže na tržištu vrlo visoku cijenu.

U skladu s uzgojnim programom koji predviđa izgradnju mliječnog tipa ovce, nabavljeno je 15 sardinijskih ovnova, S tom talijanskom mliječnom ovcom vrši se melioriranje paške ovce. O dosadašnjim rezultatima rada iznosima dobivene podatke.

a) Konformacija tijela

Dobivene tjelesne mjere podjednake su kod križanaca i paške ovce, mjerene u dobi 1,5 godina. Ekstremno loša prehrana osnovni je razlog što nije došlo do eksponiranja utjecaja sardinijskih ovnova na njihovo potomstvo. O toj prehrani potrebno je reći nešto više.

Tabela 10 — Tjelesne mjere paških ovaca i F_1 križanka u dobi od 1,5 godine

MJERA	PAŠKA OVCA		F_1 KRIŽANKE	
	n	x	n	x
TEŽINA TIJELA — kg	41	27,45	93	26,70
VIS. GREBENA — cm	41	56,27	93	57,04
DUB. PRSIJU — cm	41	26,09	93	25,70
ŠIR. PRSIJU — cm	41	16,04	93	15,88
DUŽ. TIJELA — cm	37	59,64	42	58,46
ŠIR. ZDJELICE — cm	41	19,59	93	19,96

Ovce se tokom cijele godine hrane na oskudnim pašnjacima-kamenjarima. Prehrana je nešto povoljnija u proljeće (IV—VI mj.) i jesen (IX do polovine X mj.). U ostalo vrijeme uglavnom su ovce podhranjene — gladuju. To je uzrok i niskoj proizvodnji mlijeka pa time i nedovoljnoj prehrani janjadi za vrijeme sisanja. Posebno treba istaći da janjad sišu samo 1,5 mj. Nakon toga vremena odbija se od majke i prehranjuje na pašnjaku. Uz lošu prehranu ovce su izložene nevremenu, zatim invaziji krpelja i crijevnih parazita pa sve to ima odraza na fazu razvoja i proizvodnje.

b) Težina janjadi

Težina janjadi odgovara težini ovaca — majki. Na nju kod poroda dolaze do izražaja majčinski utjecaji.

Tabela 11 — Težina janjadi paške i križanke janjadi kod poroda, sa 3, 6 i 12 mjeseci

TEŽINA JANJADI	PAŠKA JANJAD		F_1 KRIŽANCI	
	x	x	n	x
KOD PORODA	102	2,58	113	2,73
SA 3 MJ.	56	10,25	46	11,16
SA 6 MJ.	48	13,16	43	14,72
SA 12 MJ.	42	18,05	30	20,12

To je i razlog što kod nje nema značajnije razlike između jedne i druge janjadi. Razlike u težini tijela ne očituju se ni u kasnijoj starosti životinja. One su se međutim trebale očitovati, jer su sardinijske ovce teže od paških ovaca 40—45%. Loša prehrana je bitan činilac navedenog stanja.

c) Proizvodnja mlijeka

U istoj godini kontrolirana je proizvodnja mlijeka kod paške ovce i križanaca F_1 u I laktaciji.

Tabela 12 — Proizvodnja mlijeka i mliječne masti

kontrola	dana	paška ovca n=65 mlijeko lit.	masti %	dana	križanci F_1 mlijeka 1.	n=34 masti %
I	22	6,07	4,89	30	13,11	3,24
II	36	10,93	4,32	32	16,40	4,84
III	27	12,41	5,00	35	19,56	5,97
IV	41	15,39	6,96	32	12,59	7,68
Ukupno/prosjek	126	44,80	5,29	129	61,66	5,43

Ako bi vrijednosti proizvedenog mlijeka sveli na IV laktaciju, tada maksimalna proizvodnja mlijeka paške ovce iznosi oko 62 l, a križana F_1 oko 85 litara.

Činjenica je da su križanci u I laktaciji proizveli 17 lit. mlijeka više ili 37% od paške ovce u istoj laktaciji. Jedne i druge ovce dobivale su u obroku uz pašu još oko 0,15 kg koncentrata. To su simbolične količine, tako da ekspanzije nasljedne mase za mlijeko uopće nisu mogle doći.

Mala je korist od koncentrata za proizvodnju mlijeka ako se on počne davati na početku laktacije. To u slučaju kad ovce zimi, pa tako i u fazi bređosti gladuju. Davanje koncentrata tek kod počne laktacije, uglavnom se njegova energija koristi za popravak kondicije izgladnjelih ovaca. Koncentrat ima odgovarajući učinak na proizvodnju mlijeka ako su ovce dobro hranjene do janjenja. Da je to bio slučaj kod križanaca F_1 oni bi u I laktaciji proizveli preko 100 l mlijeka.

d) Kvalitet i količina vune

Paška ovca ima finiju vunu od sardinijske ovce. Za očekivati je bilo da će sardinijski ovnovi negativno djelovati na kvalitet vune u križanaca.

Tabela 13 — Finoća vune paške ovce i F_1 križanka (PxS) u dobi 1,5 godine

	n	MIKRONA
PAŠKA OVCA	50	26,73
F_1 KRIŽANKE	31	42,12

Količina vune se nešto povećala kod križanaca i to zbog bolje obraslosti po tijelu.

e) Osvrt na dobivene rezultate

Činjenica je da paška ovca u laktaciji prosječno proizvede oko 60 l mlijeka, dok su po predima sardinijski ovnovi posjedovali oko 300 l kapaciteta proizvodnje mlijeka. Iz takve populacijske kombinacije ženski potomci bi u odgovarajućim prilikama držanja i prehrane trebali u laktaciji proizvesti oko 150 l mlijeka. U našem slučaju križanci F_1 proizveli su oko 62 l mlijeka ili ukupno 40% od mogućih količina. Zašto?

— Istakli smo ekstremno lošu prehranu tokom zime i ljeta. Prvi period ima negativni učinak na pripremu ovaca za nastupajuću laktaciju, u koju ulaze izgladnjele. U proljeće kad počima paša (prvi 1—2 mj. laktacije) ovce troše pretežni dio energije popunjenjem izgubljenih rezervi u tijelu, pa malo ostaje za proizvodnju mlijeka. Već u 2. polovini VI mj. počima suša i oskudica u hrani.

— Nije loša prehrana samo uzrok niske proizvodnje mlijeka. Tu su osobito značajni nepovoljni klimatski i drugi vanjski štetni učinci, kao: buča, pomanjkanje vode, paraziti i dr.

Pristupajući izgradnji mliječnog tipa domaće ovce bilo je predviđeno istovremeno raditi na:

- intenziviranju pašnjaka,
- proizvodnji lucerne,
- borbi protiv krpelja i endoparazita,
- izgradnji staja i osiguranju vode.

Na tim bitnim poslovima malo se učinilo, jer su nedostajala financijska sredstva. No bez njih, mala je korist od uzgojnih zahvata na izgradnji intenzivnije domaće ovce.

B. Druga faza izgradnje mliječne ovce

Za sada ne postoje uvjeti za povećanje proizvodnje mlijeka u meliorirane domaće ovce. Predlažemo da se lokalitet Pag pomogne u osiguranju financijskih sredstava za izgradnju suvremene ovčarske farme, uključivši: smještajni prostor, stajnu mužnju, proizvodnju krme i dr. Tek u boljim, a mogućim uvjetima, mogla bi meliorirana ovca proizvesti 2—3 puta više mlijeka od današnje paške ovce. Ukoliko se predloženo ne učini što prije, ovčarstvo će na Pagu ostati tamo gdje je i bilo vjekovima. Iluzoran je uzgojni rad ako se paralelno ne popravljaju prateći uvjeti bitni za proizvodnju.

2. IZGRADNJA ISTARSKE OVCE MLJEČNOG TIPRA

A. Prva faza proizvodnje

U Istri su poslovi na intenziviranju ovčarstva bili praćeni sa poteškoćama. 1978. godine rad na melioriranju domaće ovce počeo je na individualnom sektoru na području Buja. Kako je vlasnik odustao od toga ra-

da, izabran je novi lokalitet 1979. i to na društvenom sektoru PIK — »Plava Laguna« u Poreču.

Taj lokalitet je imao oko 250 ovaca i dodijeljeno mu je 8 sardinijskih ovnova. Na koncu 1981. godine raspolagao je sa 108 ovaca F₁ gen. te iznosimo dobivene rezultate.

a) Tjelesne mjere

U Istri su mnogo bolji uvjeti prehrane od onih u Dalmaciji, posebno onih na Pagu. To se očituje i u konformaciji tijela, tako da je istarska ovca teža od paške za 16 kg ili preko 50% Gotovo jednake tjelesne mjere kao istarska ima i sardinijska ovca, pa se u tom obilježju ne može ništa očekivati kod križanaca F₁ generacije.

Tabela 14 — Tjelesne mjere

Mjere cm	istarska ovca n = 214 (3 godine)	križanci F ₁ n = 44 (1,5 godina)
visina grebena	69,22	67,43
dubina prsiju	30,13	28,81
širina prsiju	18,40	18,20
dužina trupa	73,35	70,96
širina zdjelice	23,82	23,94
težina kg	46,84	42,74

U cjelini tjelesne su mjere dobro razvijene, tako da istarska ovca, kao i njezini križanci spadaju u srednje uzrasle tipove ovaca.

b) Težina janjadi

U skladu sa veličinom i težinom ovce ovisi i razvoj, odnosno težina janjadi kod poroda.

Tabela 15 — Težina janjadi kg

	Križana janjad F ₁ gen.			Domaća janjad	
	1 dan	3 mjeseca		1 dan	3 mj.
muška n = 34	4,48	20,24	muška n = 45	4,25	19,65
ženska n = 56	4,44	18,30	ženska n = 58	4,18	18,05

Kod poroda su neznatne razlike u težini između muške i ženske janjadi, a to vrijedi i za pasminske razlike.

Izvršeno je i klanje janjadi istarske ovce i križanaca F_1 gen. u dobi 2. mj.

Randman kod prve janjadi iznosi 56,34%, a kod druge 57,56%. Razlike su nesigifikantne.

c) Proizvodnja mlijeka

Kontrola proizvodnje mlijeka, a pod dosada uobičajenim uvjetima držanja, izvršena je kod istarske ovce, a kasnije će se obaviti i kod križanaca F_1 gen.

Tabela 16 — Proizvodnja mlijeka istarske ovce

	mlijeka litara	masti %
količina	89,60	5,13
trajanje laktacije — dana	146	—

Za vrijeme laktacije paša je bila ovcima isključiva hrana. I ta ovca u boljim prehranbenim prilikama sigurno može proizvesti 120 l mlijeka.

d) Osvrt na dobivene rezultate

Dobiveni su, kako za tjelesne mjere ovaca tako i janjadi, očekivani rezultati.

Smatramo da bi za izgradnju domaće mlječne ovce trebalo zadržati u perspektivi samo lokalitet Plava Laguna — Poreč. Ukoliko bude dovoljno razumijevanja i ustrajnosti, mogla bi se uspješno izgraditi mlječna domaća ovca. To bi bilo društveno i ekonomski opravdano i korisno. Kao takva mogla bi se proširiti i na šire uzgojno područje u Istri.

B. Druga faza izgradnje domaće mlječne ovce

I faza istraživanja dala je očekivane rezultate, a II faza izgradnje mogla bi završiti do 1986. (1982—1986.) godine. Izgradnja spomenute ovce trajala bi do F_2 gen. i njezine konsolidacije.

Genetski je moguće u novom tipu nove mlječne istarske ovce u F_1 generaciji proizvesti oko 200 l, a u F_2 gen. oko 250 l mlijeka.

C. Reprodukcijski centar rasplodnih materijala i selekcijski rad

Izgradnja novog tipa domaće mliječne ovce zahtijeva da se u matičnim knjigama evidentiraju muške i ženske životinje. Na osnovu kontrola njihovih proizvodnje vršit će se selekcija. Tako bi u perspektivi Plava Laguna — Poreč vršila opskrbu šireg područja sa kvalitetnim rasplodnjacima (u 1980. prodala je 10 ovnova F₁ gen. u Dubrovnik). Na spomenutom poslu u radu su povezani Veterinarski fakultet i Stočarski selekcijski centar u Zagrebu.

III. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Na svim lokalitetima vršena je preventivna zaštita od parazitarne i invazivne bolesti. U pojedinim sezonama (1980. god.) bilo je većih problema sa krpeljima posebno na Pagu, a suzbijanje vršeno s djelimičnim uspjehom.

Na području Like raširena je zarazna šepavost ovaca u većoj mjeri. Kako je lokalitet Gospić u toj regiji i stado ovaca na društvenom sektoru PPK Velebit bilo je u 1978. godini obuhvaćeno preko 56% zaraznom šepavosti. Nakon izvršene uzastopne obrade papaka kontinuirano se provodi vakcinacija svakih 6 mjeseci protiv te bolesti. Već u 1979. godini bolest je suzbijena na zanemarivih 2% oboljelih ovaca.

Na području Istre istim postupcima zarazna šepavost potpuno je suzbijena.